

FORUM

“HET EUROPA VAN DE REGIO’S IS EEN VAGE EN DUBBELZINNIGE AMBITIE”

EEN INTERVIEW MET **ANWEN ELIAS** OVER NATIONALISME EN EUROPESE INTEGRATIE

Anwen Elias is docent vergelijkende politiek aan de Aberystwyth University in Wales. In haar onderzoek focust zij zich op de houding van wat zij zelf “minderheidsnationalistische partijen” noemt ten aanzien van de Europese integratie vanaf de jaren 1970.º Op de NISE-workshop *Reloading the Nation in Brussel* (3-4 december 2015) presenteerde zij een paper getiteld *From a Europe of the Regions to Independence in Europe*. We grepen deze gelegenheid aan om Elias een aantal vragen te stellen over nationalisme en Europese integratie, maar begonnen met een inleidende vraag over de historiografie van de Welshe beweging.

INTERVIEW DOOR TOM COBBAERT

WT is een tijdschrift dat parallel aan de algemene historiografie van de Vlaamse beweging evolueerde van een activistisch auteurschap naar, vanaf het einde van de jaren 1970, een meer wetenschappelijk auteurschap. Is er een evolutie merkbaar bij de historiografie van de Welshe beweging? De historiografie van de Welshe beweging volgt een traject dat zeer gelijkaardig is aan wat u zonet beschreef. In de jaren 1950 en 1960 waren er een aantal historische sleutelmomenten voor de Welsh-nationale beweging. Deze gebeurtenissen werden toen vooral becommentarieerd door activistische schrijvers. Doorheen de jaren echter begonnen academici een meer prominente rol op te eisen. Een weerspiegeling van het feit dat wanneer nationalistische partijen electoraal belangrijker worden, wetenschappers deze partijen rigoureuus en wetenschappelijk gaan onderzoeken. Een evolutie die waarschijnlijk van toepassing is op de meeste nationale bewegingen in West-Europa.

Is er nu nog altijd een bedrijvige activistische historiografie over de Welshe beweging? Niet echt meer. Er zijn een aantal belangrijke auteurs die nog steeds hun eigen interpretaties publiceren, maar toch in veel mindere mate dan het geval was in de jaren 1950 en 1960. Ik denk dat dit waarschijnlijk een reflectie is van de veranderende aard

^o De volledige bibliografie van Anwen Elias is raadpleegbaar op: <https://www.aber.ac.uk/en/interpol/staff/academic/awe/>

van de mensen die vandaag de Welshe beweging leiden. Zij zijn eerder professionele politici dan mensen met een zijdelingse interesse in geschiedenis die het schrijven over de beweging als een deel van de mobilisatie zien.

In uw paper vertrekt u vanuit de vaststelling dat regionalistische en nationalistische partijen in de jaren 1960 en 1970 initieel kritisch stonden tegenover Europese integratie. Daarmee gaat u in tegen de gangbare wetenschappelijke opvatting dat deze partijen pro-Europees waren. Hoe kwam u tot deze stelling? Wat de academische literatuur zegt, is dat deze partijen altijd pro-Europees waren en dit nog steeds zijn. Wat ik merk, is dat in de eerste jaren van de Europese integratie de nationalistische partijen dit niet echt zagen als een ontwikkeling die hun eigen territoriale doelen zou vooruit helpen. Zij waren dus eurosceptisch in de zin dat ze zich tegen het Europees integratieproces verzetten omdat het niet duidelijk was hoe kleine, niet-autonome, naties baat zouden hebben bij dit proces. Wel integendeel, zij zagen het vooral als een bedreiging.

Wanneer werden deze partijen dan pro-Europees? Dat gebeurde in de jaren 1980 en 1990 wanneer je een dramatische ommezwaai ziet in hun opvattingen. Hun evolutie van euroscepticisme naar een sterk euro-enthousiasme vond plaats vanwege twee redenen. Enerzijds de ontwikkelingen in de Europese integratie zelf en anderzijds de binnenlandse context van deze partijen. In het Verenigd Koninkrijk had je in de jaren 1970 de electorale groei van de Scottish National Party (SNP) en Plaid Cymru (PC), maar ook een aantal decentralisatiepogingen die teniet werden gedaan in referenda. Dit had als gevolg dat deze partijen op zoek gingen naar alternatieve manieren om zelfbestuur te krijgen en dit onder andere vonden in de Europese integratie.

Stelt u dan dat er een correlatie is tussen de evolutie van de Europese integratie en het geloof van regionalistische en nationalistische partijen in Europa? Er is geen unieke trend waarvan je kan zeggen dat er een duidelijke link is tussen de Europese integratie enerzijds en de mobilisatie van nationalistische en regionalistische partijen voor Europa anderzijds. Wat je veeleer kan zeggen, is dat de Europese integratie de bredere context waarin deze partijen zich bewegen, heeft veranderd, maar ook hoe ze die context percipiëren en hoe ze de opportuniteiten die de integratie creëert, gebruiken. En dat varieert dan weer door de ideologische roots en de verschillende politieke contexten waarin ze zich bewegen.

In uw onderzoek beschrijft u het gebruik van de Europese integratie vooral als een hulpmiddel voor zelfbestuur. Vond u dan geen oprechte Europese idee bij nationalistische partijen of enig andere relatie met een beweging voor een sterker federaal Europa?

Er is een overlap van ideeën in de zin dat beide bewegingen zich inzetten voor de uitbouw van de Europese integratie en een specifieke opvatting hebben over de manier waarop de politieke autoriteit moet worden georganiseerd binnen die eenheid. Maar verder gaan dan dat is bijzonder moeilijk omdat er zelfs binnen de nationalistische bewegingen zo'n variatie is in de richting die ze uit willen. Proberen om een gemeenschappe-

lijke grond te vinden met andere bewegingen, die elk een zeer verschillende groep van actoren hebben, is enorm uitdagend. Het is, precies vanwege de moeilijkheid om verschillende belangen te verzoenen, al indrukwekkend dat nationalistische en regionalistische partijen een netwerk als de Europese Vrije Alliantie hebben kunnen opbouwen.

In Vlaanderen was de Volksunie net vanwege de Belgische context een grote voorvechter van federalisme in België en Europa. Ziet u vergelijkbare voorbeelden waar de binnenlandse context een bepalende factor is voor de kijk van nationalistische partijen op Europa?

Het institutioneel kader van een staat is cruciaal in de vorming van de doelen van een partij. Het bepaalt hoe ze zelfbestuur opvat en hoe ze dit wil realiseren. Dit betekent waarschijnlijk ook hoe ze tegen Europa aankijkt. Binnen de Spaanse staat, bijvoorbeeld, bestaat er een zeer beperkt institutioneel kader waarbinnen onderhandeld moet worden over de bevoegdheden die autonome gemeenschappen mogen uitoefenen. Dat betekent dat partijen zoals de Baskische nationalistische partij Partido Nacionalista Vasco (PNV) zich steeds gefocust hebben op een beperkte autonomie omdat dit de best haalbare optie was binnen het bestaande institutioneel kader. Er was geen stimulans om radicaal te zijn. Integendeel, de drijfveer was net om zeer matig te zijn en te focussen op de implementatie en de uitbreiding van die autonomie. Dit kwam bijvoorbeeld tot uiting in hun opvatting dat Europa moest evolueren naar een Europa van de Regio's. Het is pas recent dat er bij nationalistische partijen in Spanje wordt nagedacht over een manier om hun natie als staat een plaats te geven binnen het huidige Europa.

Er blijkt een breed gamma aan Europa's te bestaan, maar ziet u een historische evolutie in die terminologie of een verschil in gebruik?

Er is in ieder geval geen evolutie merkbaar. Partijen hebben deze begrippen inwisselbaar gebruikt doorheen de tijd. Wat ze allemaal gemeenschappelijk hebben, is het streven naar een Europees supranationaal kader waarbinnen gemeenschappen, die op een bepaalde manier onderscheiden zijn en daarin erkend worden, het recht hebben om voor zichzelf beslissingen te nemen. Buiten dat streven, is het erg moeilijk om te zeggen wat deze begrippen exact betekenen en hoe ze zich al dan niet op een bepaalde manier tot elkaar verhouden.

Werd een concept als het Europa van de Regio's dan nooit theoretisch onderbouwd of onderzocht op zijn haalbaarheid? Ik denk dat het altijd een vage en dubbelzinnige ambitie en een symbolisch streven is geweest. Voor zover ik weet is er nooit echt een noemenswaardige poging geweest om dit concept te theoretiseren.

Mogen we dan besluiten dat het idee van een Europa van de Regio's vooral als propagandamiddel gebruikt werd? Dat denk ik wel. Een ambigue terminologie is in bepaalde omstandigheden nuttig, bijvoorbeeld wanneer een partij nog klein is of in de oppositie zit. Wanneer van een partij verwacht wordt om een samenhangende visie of concrete doelstellingen te formuleren, bijvoorbeeld in een regering, moet het kijken naar meer vertrouwde concepten en ideeën. Iets als een Europa van de Regio's botst dan zeer snel op zijn grenzen omdat het in de praktijk niets betekent. Het streven naar een zelfstandige staat is in zo'n situatie beter te begrijpen voor de kiezer.

Welke zijn volgens u als politiek wetenschapper, voor de komende jaren de belangrijkste onderzoeksvragen betreffende nationalisme en Europese integratie? Een eerste thema is hoe de Europese Unie in staat is om te gaan met interne uitbreiding, namelijk met situaties waar een natie zich afsplitst van een lidstaat en probeert een onafhankelijke staat te worden. Hoewel Schotland en Catalonië er nog niet in geslaagd zijn zich af te scheuren, is het slechts een kwestie van tijd voor een natie in Europa dit doet. Informeel zijn er in Brussel hierover al mensen aan het nadenken, maar er ligt nog een lange weg tussen het informeel stellen van de vraag en het uitwerken van processen om deze interne uitbreiding te beheersen. Een tweede gebied dat ik belangrijk vind, is hoe nationalistische partijen succesvol worden in verschillende contexten. Dit houdt verband met het begrip hoe nationalistische partijen kiezers aanspreken die over het algemeen niet geïnteresseerd zijn in taal en identiteit, maar wel in zaken als jobs en medische opvang. Kwesties die geen deel uitmaken van de *core business* van de nationalistische partijen, maar van belang zijn wanneer ze een politieke speler van belang willen worden in hun regio.